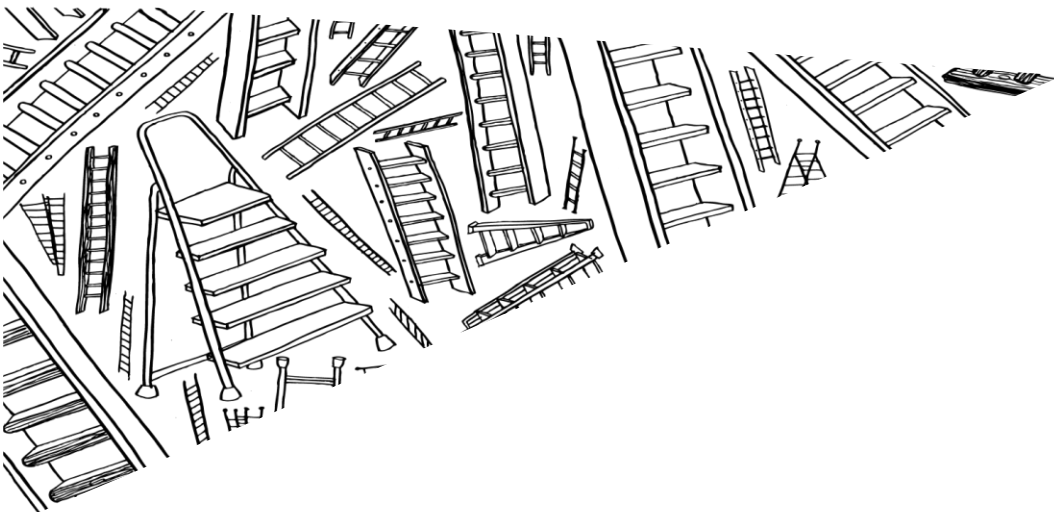

Haninge kommun

Granskning av årsredovisning 2016

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	Sammanfattning	3
2	Inledning	3
3	Syftet med granskningen.....	4
4	Granskningens omfattning.....	4
5	Kommunens ekonomiska resultat och ställning	5
6	Årsredovisning 2016.....	7
6.1	Förvaltningsberättelse (motsvarande delar)	7
6.2	Nämndernas verksamhetsberättelser	10
6.3	Resultaträkningen	12
6.4	Balansräkning	14
6.5	Kassaflödesanalys	18
7	Sammanställd redovisning.....	18
8	Noterade fel	19

1 Sammanfattning

I denna rapport redogör vi för våra iakttagelser och synpunkter från granskningen av Haninge kommuns bokslut och årsredovisning för 2016.

I granskningen har vi beaktat att god redovisningssed i kommunal verksamhet har efterlevts. Vid granskningen har inga väsentliga felaktigheter eller avvikelser från gällande lagstiftning eller från god redovisningssed noterats. Årsredovisningen är, i allt väsentligt, upprättad enligt den kommunala redovisningslagen och god redovisningssed. Föregående års siffror redovisas i förekommande fall inom parentes.

De väsentligaste slutsatserna i 2016 års granskning sammanfattas enligt följande:

- Årsredovisningen i dess helhet ger läsaren en överskådlig och rättvisande bild över Haninge kommuns verksamhet och ekonomi.
- Årsredovisningen ger en beskrivning av kommunens prognostiserade måluppfyllelse för 2018, både på en övergripande nivå och för respektive nämnd. En samlad bedömning avseende 2016 lämnas inte.
- Årsredovisningen ger en god bild av kommunens utveckling, utmaningar, ekonomi och finansiella situation.
- Kommunens analys och utvärdering visar att god ekonomisk hushållning uppnås. Det lagstadgade balanskravet klaras. Begreppet "god ekonomisk hushållning" bör definieras och utvärderas på ett tydligare sätt.
- Nämnderna redovisar sammantaget finansiella överskott för 2016. Dock efter att fullmäktige beslutat om ramjusteringar.
- Årsredovisningen bedöms i allt väsentligt uppfylla kravet på rättvisande räkenskaper. Dock redovisas inte ställda säkerheter och ansvarsförbindelser för kommunbolagen i den sammanställda redovisningen i poster inom linjen utan endast i not.

2 Inledning

EY har på uppdrag av revisorerna i Haninge kommun granskat kommunens årsredovisning för räkenskapsåret 2016. Rapporten innehåller iakttagelser från bokslutsgranskningen med avseende på väsentliga poster, och för övriga poster endast om det ansetts nödvändigt mot bakgrund av gjorda noteringar i samband med granskningsarbetet. Alla belopp är angivna i miljoner kronor (mkr) om inte annat anges.

3 Syftet med granskningen

Granskningens syfte är att bedöma om årsredovisningen är upprättad i enlighet med den kommunala redovisningslagen, enligt god redovisningssed i kommunal verksamhet, att årsredovisningen i allt väsentligt ger en rättvisande bild av verksamhetens resultat och ställning samt att beskrivningen av verksamhetens resultat/måluppfyllelse är tillfyllest.

Med rättvisande resultat och ställning avses bland annat:

- att tillgångar och skulder existerar och avser kommunen,
- att tillgångar och skulder värderats och klassificerats rätt,
- att Haninge kommuns samtliga tillgångar och skulder medtagits,
- att intäkter och kostnader i allt väsentligt periodiserats korrekt, d.v.s. avser verksamhetsåret.

4 Granskningens omfattning

Revisionen har utförts med utgångspunkt i kommunallagen, kommunala redovisningslagen, god revisionssed för kommunal verksamhet samt kommunens regler och anvisningar avseende upprättande av bokslut.

Vår granskning av årsredovisningen omfattar huvudsakligen:

- Förvaltningsberättelsen (motsvarande information)
- Nämndernas verksamhetsberättelser (övergripande genomgång)
- Årsbokslut
 - ✓ Resultaträkning
 - ✓ Balansräkning
 - ✓ Tilläggsupplysningar presenterade i notform
 - ✓ Kassaflödesanalys
 - ✓ Sammanställd redovisning (koncernredovisning)

Granskningen av årsredovisningen har inriktats mot väsentliga poster och avvikelser samt omfattar även bedömning av kommunens ekonomiska ställning och utveckling. Vi har även granskat att kommunen beaktat ny lagstiftning och nya redovisningsprinciper i förekommande fall. Granskningen har utförts genom såväl analytisk granskning som substansgranskning av verifierande underlag.

5 Kommunens ekonomiska resultat och ställning

Nedan redovisas ett antal nyckeltal för Haninge kommun.

Nyckeltal					
	2016	2015	2014	2013	2012
Årets resultat, mkr	94,5	77,8	74,7	85,3	72,3
Eget kapital, mkr	1 499,3	1 400,3	1 322,5	1 245,4	1 160,1
Verksamhetens nettokostnader (inkl. exploateringsintäkter) i procent av skatteintäkter/statsbidrag samt utjämning	97,7	98,6	98,0	97,6	97,9
Nettoinvesteringar, mkr	195,8	171,7	122,3	119,1	106,7
Skattesats, (procent)	19,8	19,8	19,8	19,8	19,8
Soliditet 1. (procent)	46	29,0	33,0	34,7	34,8
Soliditet 2. (procent)	3	-2,0	-5,0	-10,0	-10,0

Soliditet 1: exklusive ansvarsförbindelser för pensioner
Soliditet 2: inklusive totalt pensionsåtagande.

Haninge kommun redovisar ett positivt resultat uppgående till 94,5 mkr (77,8 mkr) vilket delvis förklaras av att samtliga intäkter har ökat i år men det är främst skatteunderlagets ökning som bidrar till kommunens positiva resultat. Resultatet reduceras dock till viss del av att även kostnaderna har ökat. Balanskravsresultatet har ökat och uppgår i år till 77,3 mkr jämfört med 42,5 mkr föregående år.

Föregående år uppgick poster av engångskaraktär till ett positivt belopp om 35,3 mkr och utgjordes av en återbetalning av 2004 års premier från AFA Försäkring på 23,7 mkr samt realisationsvinster för försäljning av exploateringsmark med 11,6 mnkr. I år uppgår poster av engångskaraktär till 0 kr.

Utöver detta kan det noteras att kommunen redovisar ett negativt finansnetto uppgående till -0,9 mkr (28,8 mkr), vilket delvis förklaras av att kommunen från och med i år inte längre lånar ut pengar till Tornberget pga. av skattesituationen. Detta innebär även att finansiella kostnader har minskat, då lånen som kommunen hade för Tornbergets räkning inte längre finns kvar i kommunen. Föregående år hade kommunen en rörlig ränta medan Tornberget hade en fast ränta till kommunen som var högre, vilket bidrog till det positiva finansnettot.

I samband med granskningen noterades att nämnderna sammantaget, exklusive kommunstyrelsens finansförvaltning, redovisar ett överskott gentemot budget om 101,6 mkr (1,9 mkr). I år redovisar samtliga nämnder ett överskott gentemot budget, till skillnad från föregående år då äldre- och ungdomsnämnden redovisade ett underskott gentemot budget om -52 mkr.

Vid analys av det ekonomiska utfallet inom nämnderna bör det dock beaktas att fullmäktige under året beslutade att justera kommunens budget. Justeringen innebar bland annat att äldrenämnden fick en volymrelaterad ramjustering på 39,8 mkr som finansierades ur kommunfullmäktiges reserv, socialnämndens budget ökade med 10,6 mkr samtidigt som äldrenämndens ram justerades ned med 10,6 mkr. I februari tilldelades kommunen även 37,3 mkr i statsbidrag för nyanlända, 17,5 mkr fördelades till nämnder och resterade 19,8 mkr lades till fullmäktiges reserv. Sammantaget utökades nämndernas och kommunstyrelsens budget med 77,8 mkr samt att en minskning av kommunfullmäktiges reserv gjordes med -1,4 mkr. Se även avsnitt 6.2 nedan.

Nettokostnaderna för året uppgår till 4 054,4 mkr och har därmed ökat sedan föregående år med 4,7 procent. Ökningstakten är således på ungefär samma nivå som föregående år då kostnaderna ökade med 4,8 procent.

Vid granskning av årets bokslut konstateras att Haninge kommun uppfyller det lagstadgade balanskravet gällande att kommunens intäkter ska överstiga dess kostnader, efter justering för poster av engångskaraktär som i år avser exploateringsvinster som uppgår till +17,2 mkr. Totalt uppgår det lagstadgade balanskravet till 77,3 mkr.

Investeringsvolymen, inklusive investeringar avseende VA, uppgår för året till 301,6 mkr (223,1 mkr). Av investeringsutgifterna omfattas 195,8 mkr av projekt som tilldelats investeringsmedel. Årets avvikelse mot kommunens investeringsbudget uppgår således till 105,8 mkr där avvikelserna framför allt förklaras av att projekt flyttats framåt i tiden, eller fortfarande är pågående. En stor del av kommunens totala investeringsuppgifter omfattas likt föregående år av VA:s investeringar och uppgår för året till 105,8,4 mkr. Investeringsutgifter är hänförliga till bl.a. upprustning av förskolor och skolor, nytt omklädningsrum på Torvalla idrottsplats, förbättrade brandsäkerhetsskydd, VA-utbyggnad i Årsta Havsbad, och ledningsförnyelser (VA), trafiksäkerhetsåtgärder, utbyte av inventarier t.ex. sängar etc. Investeringar i nya verksamhetslokaler, nybyggnation samt om- och tillbyggnad hanteras huvudsakligen av dotterbolaget Tornberget Fastighetsförvaltning AB. Likt tidigare år noteras att kommunens investeringsvolym inte uppnår budget. Budgetavvikelser avseende investeringar är betydande.

Ett vanligt förekommenade nyckeltal vid bedömning av det ekonomiska läget i kommuner är verksamhetens nettokostnader i relation till skatteintäkter och generella statsbidrag. Om måttet överstiger 100 procent måste den löpande verksamheten täckas på annat sätt än genom skatter och verksamhetsintäkter, t.ex. genom ett finansiellt nettoöverskott eller försäljning av tillgångar. För Haninge kommun uppgår detta nyckeltal 2016 till 97,7 procent vilket ligger i linje med de senare åren. Föregående år uppgick nyckeltalet till 98,6 procent.

2016 uppgår soliditeten till 46,0 procent vilket är mycket högre än föregående år, då nyckeltalet uppgick till 29 procent. Om hänsyn tas till pensionsförpliktelser, vilket är av intresse då dessa pensionsåtaganden i praktiken utgör

en skuld för kommunen, uppgår soliditeten till 3,0 procent vilket kan jämföras med -2,0 procent föregående år. Det noteras att detta soliditetsmått stadigt förbättrats under den senaste sexårsperioden vilket indikerar en förbättrad långsiktig finansiell styrka.

Vår bedömning – De flesta av nyckeltalen visar på en positiv utveckling för 2016, vilket är glädjande. Nämnderna redovisar sammantaget ett positivt resultat. Vid analys av det finansiella utfallet bör det tas i beaktande att fullmäktige beslutat om budgetjusteringar under året. Justerat för ramförstärkningarna framkommer ett delvis annat resultat.

Det finns således, likt tidigare år, anledning att noga följa den fortsatta finansiella utvecklingen. Detta med anledning av kommunens snabba expansionstakt samt förändringar i den demografiska utvecklingen. Äldrenämndens tidigare underskott bedöms vara mycket allvarliga men åtgärder har vidtagits för att komma i balans under 2016. Revisionen ämnar följa detta vidare under år 2017.

6 Årsredovisning 2016

6.1 Förvaltningsberättelse (motsvarande delar)

Förvaltningsberättelsen ska enligt den kommunala redovisningslagen (kap 4) ge en samlad bild över kommunens utveckling under året samt framtida utveckling. Vidare ska förvaltningsberättelsen även innehålla en redovisning av hur utfallet förhåller sig till den budget som fastställts för verksamheten samt ange på vilket sätt ett eventuellt underskott ska regleras. Det bör noteras i sammanhanget att kommunen inte använder rubriken "förvaltningsberättelse" i årsredovisningen, vilket är det begrepp som anges i lagen om kommunal redovisning. Dock lämnas i årsredovisningen uppgifter och information som ska finnas med i en förvaltningsberättelse, vilka vi bedömer i vår granskning.

Haninge kommuns förvaltningsberättelse och dess olika delar kommenteras kortfattat i följande avsnitt.

Inledande delar

Årsredovisningen inleds med en övergripande sammanfattning av väsentliga händelser under året, nyckeltal i sammandrag samt beskrivning av kommunens organisation och styrmodell. Därefter presenteras kommunens utveckling ur ett antal olika perspektiv, däribland "klimat och miljö", "mottagande av nyanlända" samt "samhällsekonomisk utveckling". Kommunens övergripande arbete rörande intern kontroll kommenteras och beskrivs i ett separat avsnitt. Det noteras att nämndernas interna kontroll även omfattar verksamhetsrelaterade kontrollmoment och inte endast kontroll av administrativa moment.

Avsnittet avseende kommunens arbete med intern kontroll omfattar en övergripande och sammanfattande beskrivning av nämndernas arbete med och uppföljning av planer för intern kontroll. Fyra kontroller genomfördes i samtliga nämnder under året; om ökat inköp med företagskort skett vid införandet av nytt inköpssystem, om systemdokumentation för verksamhetssystem finns, om riskklassning för verksamhetssystemen har införts samt om rutiner för diarieföring finns. Resultatet för de kommungemensamma kontrollerna visar att alla nämnder uppfyllde kontrollmomenten förutom när det gäller riskklassning av systemen, som inte uppfylldes i någon av nämnderna.

Av nämndernas egna uppföljningar framgår att strukturen för intern kontroll bedöms vara relativt god, men att det i likhet med föregående år, finns vissa förbättringsområden. Detta gäller exempelvis att ramavtal är på väg att löpa ut. Kommunens framtida utmaningar, bland annat med avseende på den kraftiga expansionen, beskrivs i ett särskilt avsnitt.

De utmaningar som kommunen står inför finns sammanfattade i ett särskilt avsnitt, "Framtida utmaningar". I avsnittet redogörs det för både möjligheter och risker inför de kommande åren, bland annat när det gäller den demografiska utvecklingen, hållbarhetsfrågor samt utmaningen med flyktningmottagandet. Utmaningar kan i detta avseende således även översättas till risker.

Vår bedömning – Den inledande texten ger en tydlig bild av Haninge kommuns förutsättningar och utmaningar. Det är positivt att arbetet med intern kontroll analyseras samt att kommunens utmaningar sammanfattas.

Uppföljning av fullmäktiges mål

I avsnittet redovisas uppföljning av fullmäktiges 4 målområden. Sammantaget finns 12 mål, där varje mål har ett antal olika målindikatorer. Antalet mål har reducerats med hälften i jämförelse med tidigare år. Syftet har varit att tydliggöra och effektivisera uppföljning av kommunens olika verksamheter.

Redovisningen av måluppfyllelsen har en tydlig övergripande struktur. Kommunens samtliga 12 mål kommenteras och prognoser för målindikatorer presenteras med hjälp av ett färgsystem. Den bedömning av respektive målindikator som presenteras utgör en prognos för måluppfyllnaden vid mandatperiodens slut.

Vår bedömning – Presentationen och redogörelsen avseende målen har en tydlig struktur vilket är positivt. Dock är det svårt att på ett tydligt sätt uppfatta vilken sammanfattande bedömning kommunen gör för respektive mål. Detta beror på att fokus på utvärderingen nu är på mandatperiodens slut, det vill säga 2018. I årsredovisningen avseende 2016 presenteras således en prognos snarare än ett utfall för fullmäktiges mål. Analysen av måluppfyllelsen i jämförelse med föregående år är därmed svår att göra på ett ändamålsenligt sätt.

Revisionens uppfattning är fortsatt att det är väsentligt att kommunen fortsätter att utveckla målstrukturer samt tydliggöra mätbara och ändamålsenliga målindikatorer.

Kvalitet och intern kontroll

I ett särskilt avsnitt redogörs det för kommunens verksamhetsutveckling och kvalitetsarbete inom olika verksamhetsområden. Kommunens arbete med e-förslag, medborgarförslag samt jämförelser med andra kommuner beskrivs kortfattat.

Vår bedömning - Det är positivt att både kommunens övergripande kvalitetsarbete och nämndernas struktur för intern kontroll beskrivs och utvärderas på ett tydligt sätt. Vidare är det positivt att avsnittet berör vilka kontrollmoment som utförts under året. Avsnittet kan med fördel kompletteras och utvecklas ytterligare med avseende på vilka risker och utmaningar som identifieras för respektive nämnd, en notering som kvarstår från tidigare år. Vidare noteras, i likhet med föregående år, att nämndernas interna kontrollplaner endast omfattar administrativa kontrollmoment, inte den interna kontroll som avser själva verksamheten och de risker som är förknippade med dessa.

Personal, finansiell analys samt koncernen

Årsredovisningen omfattar ett personalavsnitt som redogör för kommunens arbete kring organisationsförändringen med kommundirektörens nya roll som chef över samtliga förvaltningschefer, arbetsmiljöarbete, incidentrapportering, sjukfrånvaro samt pensionsprognos. Personalavsnitt finns även redovisade i verksamhetsberättelserna för respektive nämnd.

I avsnittet finansiell analys redogörs övergripande för kommunens finansiella utfall, där det kommunala balanskravet särskilt kommenteras. I den finansiella analysen kommenteras den finansiella utvecklingen i fyra olika perspektiv: ekonomiskt resultat, kapacitet, risk och kontroll. Kommunens finansiella ställning kommenteras på ett tydligt sätt.

Vår bedömning – Den finansiella analysen speglar kommunens verksamhet i finansiella termer på ett överskådligt och tydligt sätt. I avsnittet redovisas kommunens balanskravsutredning, vilket är ett lagkrav. Avsnittet finansiell analys syftar till att tydliggöra utvärderingen av "god ekonomisk hushållning" men begreppet används inte i avsnittet. Samma notering gjordes även föregående år. I personalavsnittet redogörs det på ett relativt övergripande sätt för arbetet med personalfrågor. Risker förknippat med kompetensförsörjning redovisas inte för större och kritiska verksamhetsområden, vilket är önskvärt.

I årsredovisningen finns ett avsnitt som behandlar årets resultat och ställning för de verksamheter vari kommunen har ett väsentligt inflytande, och därmed

ingår i den sammanställda redovisningen. Redogörelser ges för den verksamhet som bedrivits under år 2016 samt utsikterna för framtiden. För vår granskning av den sammanställda redovisningen, se avsnitt 7 nedan.

Det sammanfattande intrycket är att de delar av årsredovisningen som kan sägas motsvara en förvaltningsberättelse ger en rättvisande bild av kommunens utveckling under år 2016 och att det sker på ett överskådligt sätt. I likhet med föregående år är det dock vår bedömning att målanalysen är svåröverskådlig då kommunen inte presenterar sammanfattande bedömningar per mål.

6.2 Nämndernas verksamhetsberättelser

Kommunens årsredovisning innehåller separata verksamhetsberättelser för varje enskild nämnd. Samtliga verksamhetsberättelser följer en likartad disposition med separata avsnitt för väsentliga områden som måluppfyllelse, ekonomi, intern kontroll, personal samt framtiden.

I årsredovisningens finansiella analys framgår respektive nämnds ekonomiska utfall mot budget. Sammantaget framgår att nämnderna redovisar ett positivt utfall mot slutlig budget om 101,6 mkr (1,9 mkr) men endast 25,3 mkr jämfört mot ursprunglig budget, se tabell nedan.

Nämndernas avvikelse mot budget (mkr)					
Verksamhet	2016	2015	2014	2013	2012
Kommunstyrelsen	7,5	13,3	3,9	3,9	7,0
Kommunfullmäktiges reserv	38,6	20,3	0	0	0
Valnämnd, Revision, Överförmyndar- och Upphandlingsnämnd	-0,1	2,5	1,3	0,4	-0,3
Miljönämnden	0	0	1,3	0,6	0,6
Grund- och förskolenämnden	22,5	0,2	-10,6	6,0	-6,3
Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden	11,1	9,0	12,9	6,4	-3,8
Socialnämnden	11,1	1,5	7,5	8,1	-29,5
Äldrenämnden	0,4	-52,0	-17,0	-9,9	-13,1
Kultur- och fritidsnämnden	1,1	2,9	1,1	4,8	6,6
Stadsbyggnadsnämnden	9,4	4,2	15,5	10,3	5,4
Totalt	101,6	1,9	15,9	30,6	-33,0

Ursprunglig budget samt slutlig budget (inkl. utökad budgettram) jämfört mot nettoutfall (mkr)

Verksamhet	Ursprunglig budget 2016	Förändrad budgettram	Slutlig budget	Nettoutfall 2016	Skillnad mot ursprunglig budget	Skillnad mot slutlig budget
Kommunstyrelsen	198,8	8,2	207	199,5	-0,7	7,5
Kommunfullmäktiges reserv	40	-1,4	38,6	0	40	38,6
Valnämnd, Revision, Överförmyndar- och Upphandlingsnämnd	1,7	0,4	2,1	2,2	-0,5	-0,1
Grund- och förskolenämnden	1 605,0	2,5	1 607,5	1 585,0	20	22,5
Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden	387	6,3	393,3	382,2	4,8	11,1
Socialnämnden	792,8	25,1	817,9	806,8	-14	11,1
Äldrenämnden	665	26,7	691,7	691,3	-26,3	0,4
Kultur- och fritidsnämnden	184	1,3	185,3	184,2	-0,2	1,1
Stadsbyggnadsnämnden	120	7,2	127,2	117,8	2,2	9,4
Summa	3 994,3	76,3	4 070,6	3 969,0	25,3	101,6
Finansförvaltningen	-4 097,0	-56,5	-4 153,5	-4 063,5	-33,5	-90,1
Totalt, resultat	-102,7	19,8	-82,9	-94,5	-8,2	11,5

Ovan visas nämndernas samt kommunfullmäktiges budgetreserv ursprungliga budget, utökad budgettram samt slutlig budget. Den visar även skillnaden mellan utfallet mot ursprunglig budget samt slutlig budget. Totalt har nämnderna fått en utökad budget på ca 77,7 mkr samt att kommunfullmäktiges reserv minskat med 1,4 mkr. Skillnaden mot slutlig budget uppgår till ca 101,6 mkr medan skillnaden mot ursprunglig budget endast avviker 25,3 mkr.

Det ekonomiska utfallet för respektive nämnd redovisas kortfattat i den finansiella analysen. I årsredovisningens separata avsnitt med nämndernas verksamhetsberättelser redogörs för det ekonomiska utfallet på en mer detaljerad nivå.

Vår bedömning – Vi har tidigare år belyst problemet med att äldrenämnden gått med relativt stora underskott, men då åtgärder har satts in av äldrenämnden och kommunstyrelsen har nämnden i år en positiv avvikelse mot budget om 0,4 mkr (-52 mkr). Det är dock av vikt att kommunen fortsätter att utveckla och förbättra sin budgetprocess för att på så sätt minimera de utökade budgettramar som kommunfullmäktige beslutar om.

6.3 Resultaträkningen

Haninge kommuns resultaträkning år 2016			
Resultaträkning (mkr)	Budget 2016	Bokslut 2016	Bokslut 2015
Verksamhetens intäkter	905	1 216,4	888,1
Verksamhetens kostnader	-4 932,4	-5 198,3	-4 694,3
Avskrivningar	-70	-72,5	-67,3
Verksamhetens nettokostnader	-4 097,4	-4 054,4	-3 873,5
Skatteintäkter	3 388,9	3 380,6	3 201,8
Generella statsbidrag	777,6	769,2	697
Finansiella intäkter	56	10,8	61,6
Finansiella kostnader	-42	-11,7	-32,8
Resultat före extraordinära poster	83,1	94,5	54,1
Extraordinära intäkter/kostnader	0	0	23,7
Årets resultat	83,1	94,5	77,8

Intäkter

Verksamhetens intäkter har ökat med 328,3 mkr jämfört med föregående år och 311,4 mkr jämfört mot budget. Det är framförallt statsbidrag som ökat med ca 221 mkr (60 %) jämfört mot föregående år vilket bl.a. beror på erhållet stimulansbidrag för bostadsbyggande samt ökade driftbidrag. Avgifter och ersättningar har ökat med 35,9 mkr (13,5 %) och beror till stor del på ökande VA-anslutningar, ökat antal bygglov samt ökade intäkter från barnomsorgen i och med fler barn. Övriga intäkter har ökat med 71,4 mkr (27,7 %) vilket främst beror på att intäkter från försäljning av exploateringsfastigheter är 129 mkr högre än föregående år. Även intäkt från försäljning av mark och byggnader har ökat med 7,9 mkr. Detta reduceras dock av att gatukostnadsersättningar minskat med 45 mkr.

Skatteintäkter och generella statsbidrag har ökat med ca 251 mkr (6,4 %) i jämförelse med föregående år, vilket framför allt förklaras av en positiv utveckling av skatteunderlaget samt ökade generella statsbidrag, främst pga. bidrag för mottagande av nyanlända och högre utjämning.

Föregående år uppgick poster av engångskaraktär till ett positivt belopp om 35,3 mkr och utgjordes av en återbetalning av 2004 års premier från AFA Försäkring på 23,7 mkr samt realisationsvinster för försäljning av exploateringsmark med 11,6 mnkr.

Verksamhetens kostnader

Kostnaderna för året uppgår till 5 198,3 mkr (4 694,3 mkr) och har ökat med 504 mkr sedan föregående år, motsvarande 10,7 %, vilket är något högre än budgeterade kostnader om 4 932,4 mkr. Ökningen beror dels på ökade kostnader för inköp av verksamheter som inte bedrivs i egen regi. Främst är det socialnämnden och utbildningsnämnderna som ökat sina kostnader mest, mycket kopplat till den ökade befolkningen och flyktingsituationen. I år har även kostnader för medfinansiering avseende infrastrukturinvesteringar om 81,2 mkr samt en förgävesprojektering om -4 mkr belastat resultatet.

Personalkostnader har ökat med ca 125 mkr (5,3 %) vilket dels beror på den generella löneökningen samt att kommunen är 66 personer fler.

Årets avskrivningar uppgår till 72,5 mkr jämfört med 67,3 mkr för 2015. Ökningen förklaras främst av att fastigheter och anläggningar har ökat i år. Likt tidigare år har kommunens lokalkostnader ökat (3 %), dock endast marginellt i jämförelse med föregående år.

Vi har i samband med revisionen av årsbokslutet genomfört en periodiseringskontroll av nämndernas intäkter och kostnader. Granskningen syftar till att ge en bild av i vilken omfattning redovisningen speglar verkligheten genom en korrekt periodisering av kostnader och intäkter. Inga noteringar har gjorts i samband med årets granskning.

Kommunen redovisar i år ett negativt finansnetto som uppgår till -0,9 mkr vilket är en försämring jämfört med föregående års finansnetto om 28,8 mkr. Den stora minskningen beror på att kommunens långfristiga lån har övertagits av Tornberget. Detta har skett till följd av Skatteverkets beslut om att räntekostnader på lån från kommunen inte blev avdragsgilla i Tornberget.

Extraordinära poster

I år finns inga extraordinära poster. Föregående år bestod extraordinära intäkter av en återbetalning på 23,7 mkr avseende premier från AFA Försäkring.

Ledningsnära kostnader

I samband med vår granskning av kommunens årsbokslut har vi genomfört en uppföljande stickprovsvis kontroll avseende kostnader bokförda under perioden oktober till december. Vår granskning har omfattat följande kostnadstyper:

- ✓ Extern och intern representation
- ✓ Resekostnader
- ✓ Logikostnader
- ✓ Kurser och konferenser
- ✓ Övriga personalkostnader
- ✓ Uppvaktningar och presenter

I likhet med tidigare år har revisionen noterat att det förekommer brister i form av avsaknad av dokumentation och/eller underlag såsom deltagarlistor, syftesbeskrivning samt program/agenda.

Vi har tidigare fått uppgift om att kommunen har för avsikt att granska samtlig intern och extern representation för att säkerställa att erforderliga uppgifter alltid anges och biläggs.

Vår bedömning - Vår granskning har visat att kommunens resultaträkning, i allt väsentligt, ger en rättvisande bild av kommunens intäkter och kostnader. Föregående år noterades det att kommunen klassificerar återbetalade AFA-medel som extraordinära, vilket inte är i linje med yttrande från Rådet för kommunal redovisning (RKR). Enligt detta yttrande bör dessa medel redovisas som en jämförelsestörande post i årsredovisningen. I år finns dock inga extraordinära poster. Vi gör samma bedömning som kommunen i detta.

Med anledning av återkommande noteringar gällande bristfällig dokumentation vid granskning av förtroendekänsliga kostnader bedömer revisionen att det vore lämpligt att utöka ett sådant kontrollmoment till att omfatta samtliga förtroendekänsliga kostnader.

6.4 Balansräkning

Vid granskning av kommunens balansräkning har följsamhet till lagen om kommunal redovisning, rekommendationer från Rådet för kommunal redovisning (RKR) samt god redovisningssed för kommunal verksamhet tagits i beaktande. Samtliga balansposter har stämts av mot kommunens upprättade bokslutsdokumentation och underbilagor. I samband med granskningen har vi genomfört stickprovsvisa avstämningar gentemot sidoordnade system för att säkerställa korrekt värdering och periodisering.

Haninge kommuns balansräkning år 2016		
TILLGÅNGAR (mkr)	2016	2015
Anläggningstillgångar		
Immateriella anläggningstillgångar	2,8	4,2
Byggnader och mark	1 242,6	1 074,1
Maskiner och inventarier	103,8	99,6
Pågående projekt	307,2	249,5
Finansiella anläggningstillgångar		
Värdepapper, andelar samt aktier	73,1	68,6
Långfristiga fordringar	32,9	2 031,2
Summa anläggningstillgångar	1 762,4	3 527,2

Omsättningstillgångar		
Förråd och lager	0,2	0,2
Exploateringsområden	312,4	337,1
Kortfristiga fordringar	444,8	309,3
Kassa och bank	748,3	638,1
Summa omsättningstillgångar	1 505,7	1 284,7
SUMMA TILLGÅNGAR	3 268,1	4 811,9

Haninge kommuns balansräkning år 2016		
EGET KAPITAL OCH SKULDER (mkr)	2016	2015
Eget kapital	1 499,3	1 400,3
varav årets resultat	94,5	77,8
Avsättningar och liknande förpliktelser	424,3	351,1
Långfristiga skulder		
Lån	436,8	2 332,6
Kortfristiga skulder		
Kortfristiga skulder	907,7	727,9
Summa skulder	1 344,5	3 060,5
SUMMA EGET KAPITAL OCH SKULDER	3 268,1	4 811,9
Ansvarsförbindelser	6 297,1	3 865,5

Nedan följer en sammanfattande redogörelse för våra noteringar i samband med granskningen av kommunens balansräkning.

Materiella anläggningstillgångar och pågående projekt

Under året har kommunen fortsatt sitt arbete med implementering av komponentavskrivning gällande anläggningstillgångar. Per balansdagen har samtliga materiella anläggningstillgångar, till ett värde överstigande 2 mkr, komponentindelats.

Årets investeringar i materiella anläggningstillgångar uppgår till 301,6 mkr (223,1), varav 105,8 mkr hänför sig till VA-investeringar inom mark och exploatering. Investeringar avser till stor del fastigheter och mark men även pågående ny-, till- och ombyggnation. Ökad investeringsvolym beror bland annat på fortsatta utgifter inom kommunens större projekt; investeringar berör bland annat Årsta Havsbad, Vegabron samt ledningsarbeten.

Kommunens redovisade avskrivningar har stickprovsvis kontrollberäknats utan anmärkning. Vi har även stickprovsvis granskat verifierande underlag, projektredovisningar och fakturor i samband med aktiveringar av nya projekt. Granskningen har inte föranlett någon notering. Vid tidigare års granskningar av årsbokslutet har vi bedömt att kommunens redovisning av pågående projekt och exploateringsredovisning behöver utvecklas ytterligare. Revisionen har för avsikt att följa upp detta ytterligare under år 2017.

Finansiella anläggningstillgångar

Kommunens finansiella anläggningstillgångar uppgår per balansdagen 2016 till 106 mkr och har således minskat med närmare 1 995 mkr mot föregående år. Förändringen förklaras huvudsakligen av att den tidigare långfristiga fordran som kommunen haft på det kommunala fastighetsbolaget Tornberget AB, uppgående till 2 000 mkr, har reglerats under året.

Kortfristiga fordringar

Kommunens kortfristiga fordringar uppgår totalt till 444,8 mkr (309,3). Per balansdagen innefattar posten fordringar på externa motparter uppgående till 66,3 mkr (75,7). Fordringar på de kommunala bolagen uppgår till 3,8 mkr (4,1) och bedöms ligga i nivå med föregående år.

Kundfordringar rörande externa parter per balansdagen uppgår till 75,7 mkr; fordringar på de kommunala bolagen uppgår till 4,1 mkr, vilket kan jämföras med motsvarande period föregående år då kommunens kundfordringar uppgick till 87,3 mkr och fordringar på de kommunala bolagen uppgick till 21,6 mkr.

I samband med granskning av kommunens fordringar på externa och kommunala motparter har vi genomfört en åldersanalys av utestående fordringar. Analysen visar att fordringar som förfallit sedan tre månader eller längre uppgår till 8,0 mkr (6,6). Fordringar med förfallodag under 2014 uppgår till cirka 1,6 mkr och fordringar som förföll till betalning under 2015 uppgår till 2,7 mkr. Kommunen har per balansdagen 2016 gjort bedömningen att dessa inte ska klassificeras som osäkra.

Vidare innefattar kommunens kortfristiga fordringar upplupna skatteintäkter uppgående till 72,5 mkr (61,8), vilket är en ökning om 10,7 mkr mot föregående års utfall. Förändringen mot föregående år förklaras dels av en ökad fordran hänförlig till kommunala fastighetsavgifter (7,0 mkr) samt reglering av 2015 års skatteintäkt per invånare i kommunen (3,5 mkr).

Kommunens interimsfordringar uppgår per balansdagen till 143,0 mkr vilket är att jämföra med föregående års utfall uppgående till 98,5 mkr. Ökningen hänförs sig till en större andel periodiseringsposter än föregående år samt ersättning från Försäkringskassan uppgående till 11 mkr.

Kassa och bank

Kommunens likvida medel har stämts av mot kontoutdrag från berörda kreditinstitut. Avstämningen har inte föranlett någon notering.

Eget kapital

Förändringen av eget kapital hänför sig till kommunens uppbokning av årets positiva resultat uppgående till 94,5 mkr samt insatsemission om 4,5 mkr.

Avsättningar

I kommunens balansräkning redovisas pensionsrätt intjänad efter 1998, vilket är i enlighet med lagen om kommunal redovisning. Per balansdagen har kommunens avsättning stämts av mot specifikation från KPA, avstämningen har ej föranlett någon notering. Kommunens övriga pensionsåtaganden redovisas som ansvarsförbindelser inom linjen, i enlighet med rådande lagstiftning.

Kommunens totala pensionsåtaganden (pensionsavsättningar, löneskatt samt ansvarsförbindelser) uppgår per balansdagen till 1 780,0 mkr (1 822,8). Med avseende på att den del av pensionsskulden som redovisas som ansvarsförbindelse (1 411,9) någon gång i framtiden måste finansieras av kommunen är det, ur risksynpunkt, viktigt att även beakta denna.

Årets aktualiseringsgrad i kommunens pensionsberäkningar uppgår till 89 procent och är således oförändrad sedan föregående år. Aktualiseringsgraden innebär att 89 procent av de uppgifter som ligger till grund för beräkningen av kommunens pensionsåtagande är uppdaterade fullt ut. En låg aktualiseringsgrad kan innebära en viss risk då inte all information ingår i beräkningarna. Vår bedömning är dock att det är positivt att kommunens aktualiseringsgrad ligger på en fortsatt jämn nivå.

Övriga avsättningar uppgår till 56,2 mkr (2,3) vilket vid jämförelse med föregående år är en ökning med närmare 54 mkr. Avsättningarna är hänförliga till medfinansiering vid diverse projekt inom kommunen, däribland Trafikplats Vega och bussterminalen i Handen. Posten har stämts av gentemot verifierande avtal och underlag utan anmärkning.

Långfristiga skulder

Kommunens långfristiga låneskulder per balansdagen har verifierats mot underlag från kreditinstitut utan anmärkning. Kommunen har under året avslutat samtliga långfristiga lån varför balansposten minskat med cirka 1 990 mkr.

Kortfristiga skulder

Balansposten utgörs bland annat av skulder relaterade till personalen, skatteskulder, leverantörsskulder (inklusive kommunala bolag) samt av diverse interimsskulder.

I samband med vår granskning har redovisade skulder stämts av samt kontrollerats mot verifierande underlag. Därtill har även stickprovsvis

granskning med avseende på kontroll av korrekt värdering och hantering av periodiseringsposter kring balansdagen genomförts.

Kommunens interimsskulder uppgår per balansdagen till 86,3 mkr (75,0) vilket är en ökning mot föregående år om cirka 11 mkr. Ökningen hänför sig huvudsakligen till en högre andel upplupna kostnader inom äldrenämnden och socialnämnden jämfört med föregående år.

I samband med granskning av kommunens kortfristiga skulder har kontroll utförts av att samtliga personalrelaterade skulder har belagts med sociala avgifter. Kontrollen har inte resulterat i någon notering. Den individuella delen av pensionsskulden inklusive löneskatt har redovisats i enlighet med beräkningsunderlag från KPA.

Kommunens erhållna men ej utnyttjade projektmedel uppgår per balansdagen till 49,9 mkr vilket är i nivå med föregående års utfall om 47,3 mkr. Kommunen bokar upp en skuld då erhållna bidrag, vilka finansierar olika aktuella projekt inom kommunens verksamheter, överstiger dess upparbetade kostnader.

Vår bedömning

Vår bedömning är att kommunens balansräkning, i allt väsentligt, ger en rättvisande bild av dess ekonomiska ställning per balansdagen 31 december 2016. Vi rekommenderar dock kommunen att framgent se över möjligheten att utveckla arbetet med rutiner för uppföljning samt redovisningen av exploateringsprojekt.

6.5 Kassaflödesanalys

Vi har granskat att innehållet i kommunens kassaflödesanalys överensstämmer med motsvarande uppgifter i övriga delar av årsredovisningen.

Vår bedömning - Kommunens kassaflödesanalys är upprättad i enlighet med övriga delar av årsredovisningen och ger en korrekt bild av likviditetsflöden under året. Kassaflödesanalysen har i år placeras efter balansräkningen i enlighet med praxis och vår rekommendation.

7 Sammanställd redovisning

Haninge kommun upprättar en sammanställd redovisning för de åtaganden där kommunen har ett bestämmande eller väsentligt inflytande. I koncernredovisningen ingår hel- och delägda företag där ägarandelen uppgår till minst 20 procent av röster och kapital, vilket är i överensstämmelse med god sed för kommunal redovisning. Den sammanställda redovisningen omfattar resultat- och balansräkning, finansieringsanalys samt en beskrivning av de i koncernen ingående bolagen. I år redovisas tilläggsupplysningar till alla väsentliga poster vilket är en förbättring jämfört med tidigare år. Vi har dock i samband med årets revision noterat att tilläggsupplysning avseende poster inom linjen, dvs. ställda säkerheter och ansvarsförbindelser endast presenterar

kommunens åtagande och förbindelser och inte kommunbolagens siffror; vilket inte är i enlighet med Rådet för kommunal redovisnings (RKR) rekommendation gällande sammanställd redovisning. Kommunen har för avsikt att åtgärda detta under kommande räkenskapsår.

Konsolidering har skett av dotterbolagen Haninge kommun Holding AB (100 procent), SRV Återvinning AB (31,5 %), samt Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund (52,5 %).

Årets resultat i kommunkoncernen uppgår till 104,2 mkr, att jämföra med föregående års resultat om 88,3 mkr, efter justering för bokslutsdispositioner.

Vår bedömning – Vi har granskat ingående resultat- och balansposter samt koncernjusteringar. Den sammanställda redovisningen bedöms ge en rättvisande bild, i allt väsentligt, över verksamheten och den ekonomiska ställningen för Haninge kommun och dess koncern per den 31 december 2016.

Vi rekommenderar kommunen att till nästa år inkludera kommunbolagens ställda säkerheter och ansvarsförbindelser i tilläggsupplysningen avseende poster inom linjen.

8 Noterade fel

Vår bedömning är att de fel vi identifierat vid granskningen av kommunens årsbokslut sammantaget inte är av väsentlig karaktär. Kommunen bör dock säkerställa att samtliga rekommendationer från Rådet för kommunal redovisning åtföljs på ett tydligt sätt, vilket framför allt gäller noter för kommunkoncernen.

Stockholm den 3 april 2017

Johan Perols
Certifierad kommunal revisor

Linda Strauss
Auktoriserad revisor

Revisionsberättelse för år 2016

Vi, av fullmäktige valda revisorer, har granskat den verksamhet som bedrivits i styrelse, nämnder, Södertörns överförmyndarnämnd och Södertörns upphandlingsnämnd och beredningar, samt som utsedda lekmannarevisorer även verksamheten i kommunens företag.

Styrelse, nämnder och beredningar ansvarar för att verksamheten bedrivs enligt gällande mål, beslut och riktlinjer samt de föreskrifter som gäller för verksamheten. De ansvarar också för att det finns en tillräcklig intern kontroll och återredovisning till fullmäktige.

Revisorernas ansvar är att granska verksamhet, intern kontroll och räkenskaper samt att pröva om verksamheten bedrivits enligt fullmäktiges uppdrag och mål samt de föreskrifter som gäller för verksamheten.

Granskningen har utförts enligt kommunallagen, god revisionssed i kommunal verksamhet och kommunens revisionsreglemente. Granskningen har genomförts med den inriktning och omfattning som behövs för att ge rimlig grund för bedömning och ansvarsprövning. Revisionsbyrån EY har biträtt oss vid granskningen.

Årsredovisningen visar ett positivt ekonomiskt resultat samt att målet om god ekonomisk hushållning uppnås. Den lagstadgade avstämningen av balanskravet visar på ett positivt resultat.

Revisionen noterar att nämnderna sammantaget redovisar positiva resultatavvikelser mot budget. Vid analys av nämndernas finansiella resultat bör dock hänsyn tas till de betydande ramjusteringar som fullmäktige beslutat om under året. Revisionen bedömer att återkommande ramjusteringar försvårar uppföljning och bedömning av nämndernas verksamheter.

Vi vill fortsatt understryka vikten av realistiska budgetar då volymförändringar i kommunens olika verksamheter är, och kommer framgent, att vara betydande. Förändringar i befolknings- och behovsutvecklingen påverkar volymantaganden och ställer därmed krav på en fortsatt aktiv ekonomi- och verksamhetsstyrning.

Revisionen noterar att antalet kommunövergripande mål har reducerats samt att målstrukturen förändrats i jämförelse med föregående år. En bedömning görs för varje underliggande målandikator med en prognos för hela mandatperioden. Dock sker ingen samlad bedömning av måluppfyllelse för respektive mål specifikt för 2016. I likhet med föregående år ser vi med oro på att vissa av målandikatorerna inte varit möjliga att följa upp. Vår bedömning är att redovisningen är delvis otydlig avseende måluppfyllelse för verksamhetsåret 2016.

Det är positivt att kommunen arbetar aktivt för att stärka den interna kontrollen. Våra granskningar har dock visat att det fortfarande kvarstår ett antal brister för vilka revisionen har avgivit särskilda rekommendationer. Revisionens uppfattning är att ytterligare åtgärder för att stärka den interna kontrollen bör prioriteras under 2017.

Under året har bland annat en fördjupad granskning genomförts av kommunens arbete med strategisk kompetensförsörjning. Granskningen visade att samtliga granskade verksamheter har utmaningar när det gäller rekrytering som i olika grad påverkar deras effektivitet och kvalitet. Det saknas en samlad analys och prognos över hur omfattande kommunens rekryteringsbehov kommer att vara de närmsta åren. Kommunstyrelsen bör verka för ändamålsenliga former för den strategiska kompetensförsörjningen.

Vi bedömer sammantaget att styrelse och nämnder i Haninge kommun har skött verksamheten på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillräckligt sätt.

Vi bedömer att räkenskaperna, i allt väsentligt är rättvisande.

Vi bedömer att styrelsens och nämndernas interna kontroll har varit tillräcklig.

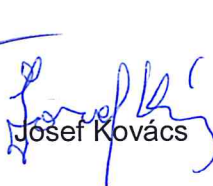
Vi bedömer att resultatet enligt årsredovisningen i huvudsak är förenligt med de finansiella mål och verksamhetsmål som fullmäktige fastställt.

Vi tillstyrker att fullmäktige beviljar ansvarsfrihet för styrelse och nämnder samt de enskilda ledamöterna i dessa organ. Vi tillstyrker också att kommunens årsredovisning godkänns. Som underlag för vår bedömning åberopar vi bifogade rapporter.

Haninge den 3 april 2017

Rolf Brehmer

Kenneth Strömberg

Josef Kovács

Carl-Henrik Mattsson

Krystyna Munthe

Vilhelm Olsson

Wulf Schroeder

Ing-Britt Waern

Till revisionsberättelsen hör bilagorna:

De sakkunnigas rapporter

Granskningsrapporter från lekmannarevisorerna och revisionsberättelser från bolag/förbund